

GDO
Gemeenten voor

Duurzame ontwikkeling

Aan de slag met voedseleducatie

Kansen, inspiratie en praktijkvoorbeelden uit het NDE-netwerk van Vereniging GDO

Colofon

Deze uitgave is gebaseerd op een inventarisatie van voedseducatie binnen het NDE-netwerk van Vereniging GDO, uitgevoerd in 2025 door Vereniging GDO in opdracht van Jong Leren Eten.

Auteur: Anouk Haverkamp (adviseur natuur- en duurzaamheidseducatie) in samenwerking met Arjan Klopstra (netwerkcoördinator)
Fotografie: Henk van der Giesen, Arnaud Roelofz, iStockphoto
Design: Daphne van Langen / [raza](#)

© 2025

Niets uit deze uitgave mag worden vervaelvoudigd of openbaar gemaakt worden in enige vorm of op enige wijze, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Vereniging GDO.

Inhoudsopgave

Inleiding

3

Netwerk

4

Voedseducatie als groeiend thema

5

Het aanbod van voedseducatie: een algemeen beeld

6

Verbinding met lokale, regionale en landelijke partners

7

Gemeentelijke domeinen

9

Inspirerende voorbeelden

10

De kracht van voedseducatie

14

Kansen voor versterking

15

Samen verder

17

Inleiding

Voedsel is zoveel meer dan dat wat we eten. Het is natuur, cultuur, gezondheid, duurzaamheid en verbondenheid. Hoe en wat we eten raakt aan hoe we samenleven en hoe verbonden we ons voelen met onze omgeving.

Binnen het NDE-netwerk (natuur- en duurzaamheidseducatie) van [Vereniging Gemeenten voor Duurzame Ontwikkeling](#) (GDO) zien we dagelijks hoe kinderen en jongeren leren over voedsel door te doen. In schooltuinen, op stadsboerderijen en met leskisten in de klas ontdekken ze met hun eigen handen waar voedsel vandaan komt, wat het doet voor hun gezondheid en hoe ze daar bewuste keuzes in kunnen maken. Dat is voedseleducatie in de volle breedte: leren over voedsel als onderdeel van de natuur, en over onze rol daarin als mens.

AANDACHT

De aandacht voor voedseleducatie groeit. Steeds meer scholen, gemeenten en organisaties zoeken manieren om kinderen te betrekken bij gezond en duurzaam voedsel. NDE-centra zijn daarin van onschatbare meerwaarde. Hier vinden we de locaties waar kinderen kunnen leren met hart, hoofd en handen. Een rijke leeromgeving waar de hele voedselketen

aan bod kan komen: van zaaien tot eten, van afval tot compost. En NDE-organisaties vormen de lokale schakel tussen scholen, gemeenten, landelijke programma's en lokale partners.

INVENTARISATIE

Om een goed beeld te krijgen van wat er al gebeurt in het veld, heeft Vereniging GDO in 2025 op verzoek van het programma [Jong Leren Eten](#) (JLE) een inventarisatie uitgevoerd naar voedseleducatie binnen het eigen NDE-netwerk. Met als doel om in kaart te brengen hoe het aanbod van NDE-organisaties op voedseleducatie eruit ziet, hoe voedseleducatie verbonden is met gemeentelijk beleid, hoe er samen gewerkt wordt met andere programma's en partijen, te onderzoeken waar kansen liggen en hoe de NDE-centra, Vereniging GDO en JLE samen volgende stappen kunnen zetten om de inzet op voedseleducatie in ons netwerk te versterken.

Deze publicatie brengt de belangrijkste uitkomsten en aanbevelingen samen, als inspiratiebron voor het netwerk. Want wat we eten verbindt ons direct met de natuur. Voedseleducatie hoort daarom bij de kern van wat wij als NDE-organisaties doen.

**Voedsel-
educatie hoort
bij de kern van
wat wij als NDE-
organisaties
doen**

Het netwerk

Vereniging GDO is een netwerk van 90 gemeenten en 140 NDE-centra. In ruim 200 gemeenten werken we samen aan educatie, participatie en communicatie rond natuur, voedsel en duurzaamheid.

NDE-centra zijn betrokken bij talloze lessen, activiteiten, programma's rond natuur en duurzaamheid in het onderwijs. Elke lokale organisatie heeft daarin haar eigen focus. Binnen het NDE-netwerk van Vereniging GDO delen we kennis en ervaring en maken we de verbinding met landelijke ontwikkelingen. De inzet van NDE wordt lokaal grotendeels gevormd door lokale behoefte, gemeentelijke wensen, beleid en beschikbare middelen. Dit maakt de diversiteit binnen het NDE-netwerk groot op alle vlakken:

- **Organisatievormen**

Van de 140 NDE-centra is ca. 2/3 een stichting met gemeentelijke subsidie, en 1/3 een gemeentelijke dienst. In ± 90% van de gevallen komt de financiering direct of indirect van de gemeente. De inzet van gemeenten is daarmee bepalend en dat maakt NDE soms kwetsbaar.

- **Doelgroepen & aanbod**

De meeste NDE-centra richten zich vooral op het onderwijs, met een divers aanbod aan lesmaterialen, gastlessen, schooltuinieren, excursies, bijeenkomsten en programma's. De nadruk ligt op het basisonderwijs, maar steeds meer centra bereiken ook voortgezet onderwijs, mbo en zelfs de bredere samenleving via participatieprojecten.

- **Rollen in het onderwijs**

NDE-centra vervullen verschillende rollen. Van aanbieder van lessen en programma's en het verbinden van scholen met aanbieders, financiers en partners, tot het aanjagen van natuur en duurzaamheid in het onderwijs en strategisch meedenken met scholen en schoolbesturen. Vereniging GDO stimuleert de ontwikkeling van rollen, zodat NDE een nog sterkere partner wordt voor onderwijs en lokale partijen.

- **Locaties en verbinding met buurtboerderijen**

Veel NDE-centra hebben een eigen locatie waar lessen en activiteiten plaatsvinden, zoals natuurcentra, schooltuinen of kinderboerderijen. Bezoekers kunnen er leren, proeven, ontdekken en doen. De verbinding tussen Vereniging GDO en de [Vereniging van Stads- en Kinderboerderijen Nederland](#) (vSKBN) versterkt dit netwerk, zeker ook rond het thema voedsel.

- **Thema's**

NDE-centra werken vanuit verschillende thema's, afhankelijk van lokale keuzes. Zoals natuur, klimaat & energie, circulaire economie en voedsel. Vereniging GDO stimuleert dat educatie wordt verbonden met bredere maatschappelijke thema's zoals gezondheid, welzijn en duurzaamheid. Voedsel vormt daarbij een logische schakel: het verbindt natuur, duurzaamheid en gezondheid.

Voedseleducatie als groeiend thema

Voedseleducatie krijgt binnen NDE-organisaties steeds meer aandacht en draagvlak. Bij een groeiend aantal NDE-organisaties is voedseleducatie een volwaardig thema binnen hun opdracht.

Er wordt nieuw aanbod ontwikkeld en de verbinding gezocht met scholen en lokale partners op het onderwerp voedsel. Het enthousiasme en de intrinsieke motivatie van NDE-medewerkers spelen daarbij een belangrijke rol: professionals willen graag bijdragen aan dit thema en zien de meerwaarde voor kinderen, scholen en de samenleving. Het thema lijkt extra goed te kunnen landen wanneer er een sterk regionaal netwerk is en iemand de samenwerking structureel faciliteert. Dan kunnen aanbod en partnerschappen rond voedseleducatie actief worden opgebouwd.

en duurzaamheid? Soms wordt voedsel daarom ook smal of vanuit een specifiek thema benaderd, bijvoorbeeld vanuit productie of eiwittransitie.

Ondanks deze verschillen is de trend positief en worden er steeds meer stappen gezet. Voedseleducatie is binnen het NDE-netwerk sterk in ontwikkeling. De intrinsieke motivatie bij professionals is groot, de samenwerking met JLE geeft een stevige impuls, en steeds meer gemeenten en centra ontdekken dat voedsel een krachtige verbinding vormt tussen natuur, duurzaamheid en gezondheid.

VARIATIE

Tegelijkertijd is er variatie. Niet in elk centrum behoort voedseleducatie tot de kerntaken. Als voedseleducatie geen deel is van de gemeentelijke opdracht, ontbreken tijd en middelen om ermee aan de slag te gaan. Voedsel is als thema complex en hierbij spelen vragen als 'hoe verhoudt voeding zich tot natuur

**Voedsel vormt
een krachtige
verbinding tussen
natuur, duur-
zaamheid en
gezondheid**

Het aanbod van voedseleducatie: een algemeen beeld

Ruim 85% van de centra biedt activiteiten aan die direct of indirect met voedsel te maken hebben. Het aanbod varieert van schooltuinen, kookworkshops en excursies naar boerenbedrijven tot lessen over duurzame productie, voedselbossen en biodiversiteit.

De diversiteit in het aanbod van voedseleducatie is zowel een kracht als een uitdaging. De NDE-centra herkennen lokaal een sterke behoefte aan maatwerk. Er is niet één aanpak die voor iedere school werkt. Het uitgaan van behoeftes en context van de school is een belangrijke kracht voor een lokale partij. Het gaat niet alleen om wat er geleerd wordt, maar bijvoorbeeld ook in welke omgeving er geleerd wordt, hoe het schoolgebouw en de ruimte daaromheen eruitziet, welke lokale partners er zijn. En om de leerkrachten en visie van de school.

Het aanbod hangt ook af van de gemeente en haar beleidsthema's en van lokale of regionale context. Mede als gevolg daarvan bestaat er ook een diversiteit aan volwassenheidsniveaus van voedseleducatie. Waar sommige NDE-centra werken aan leerlijnen op voedsel-educatie of aan het aanbieden van aanbod rond de hele keten van grond tot grond, is er bij andere centra sprake van meer

'losse lessen'. Vooral schooltuinlessen, boerderijbezoeken en het uitdelen van groentezaden lijkt op of door de meeste NDE-centra te gebeuren.

De meeste NDE-centra hebben aanbod waar zij zelf de uitvoering van organiseren, vaak gaat het dan om zelf ontwikkelde lessen en programma's. Een meerderheid heeft (ook) aanbod van andere partijen, lokaal of landelijk. Zoals [Smaaklessen](#), [Boerderijeducatie](#) en Kok in de Klas.

**De diversiteit
in het aanbod
van voedseleducatie
is zowel een
kracht als een
uitdaging**

ERVARINGSGERICHT LEREN

De accenten binnen voedseleducatie verschillen per organisatie. Sommige centra richten zich vooral op duurzaamheid en de herkomst van voedsel, anderen leggen de focus op lokale voedselproductie en consumptie. Sommige centra nemen ook de relatie tussen voeding en gezondheid mee en vertellen vanuit een beschreven visie het hele verhaal rond voedsel. Toch is de kern overal gelijk: voedseleducatie gaat binnen het NDE-netwerk over ervaren en begrijpen. Over leren met hoofd, hart en handen, in een rijke leeromgeving. Kinderen leren niet alleen over voedsel, maar ervaren het zélf, door te zaaien, te oogsten, te koken en te proeven. En door dit samen te doen. NDE draagt op die manier bij aan de brede ontwikkeling van kinderen.

DOELGROEP

NDE-centra bereiken vooral kinderen in het basisonderwijs (ruim zes keer meer basisscholen dan middelbare scholen maken gebruik van het voedseleducatieaanbod), maar sommigen richten zich ook op het voortgezet onderwijs of mbo. De 40 centra die een schatting konden geven van hun bereik, bedienen samen ongeveer 70.000 kinderen en jongeren per jaar op voedseleducatie - gemiddeld zo'n 1.750 per centrum. Daarnaast richten steeds meer NDE-centra zich ook op volwassenen. Dat gebeurt via bijvoorbeeld volkstuinten, zelfoogsttuinen, kookworkshops, lezingen en activiteiten rond voedselverspilling of lokale producten. Ook indirect bereiken centra veel volwassenen: kinderen nemen ervaringen mee naar huis en bespreken dat binnen het gezin.

Verbinding met lokale, regionale en landelijke partners

Er zijn prachtige lokale samenwerkingen om waardevolle voedseleducatie aan te bieden aan de jeugd. NDE-centra werken daarnaast ook samen met regionale of landelijke partners.

Er zijn prachtige lokale samenwerkingen om waardevolle voedseleducatie aan te bieden aan de jeugd. Zoals met stadsboerderijen, stadslandbouw, voedselbossen, zorginstellingen, voedselbanken, koks, lokale boeren en moestuincoaches en lokale organisaties, zoals IVN-afdelingen. En ook met de plaatselijke bakker, groenteboer, supermarkt of imker. Deze samenwerkingen zijn heel divers en afhankelijk van de lokale context. NDE-centra werken ook samen met regionale of landelijke partners zoals met het programma JLE, *Gezonde School*, *IVN* Natuureducatie, Boerderijeducatie en Smaaklessen.

SAMENWERKING MET JLE

De samenwerking tussen NDE-centra en JLE verschilt in structuur en intensiteit. Die variatie hangt samen met hoe NDE-centra regionaal georganiseerd zijn, in hoeverre voedseleducatie als thema is omarmd, en welke sleutelpersonen betrokken zijn. Waar samenwerking goed is ingericht, wordt het thema

voedseleducatie zichtbaar versterkt. In andere gebieden is de samenwerking minder vanzelfsprekend, bijvoorbeeld doordat NDE-centra beperkte capaciteit hebben of doordat voedseleducatie nog geen expliciet onderdeel is van hun opdracht.

NDE-centra hebben een grote meerwaarde voor het lokaal realiseren van landelijke JLE-initiatieven van JLE. Zij

beschikken over het lokale netwerk, de scholen, de locaties en de kennis die nodig zijn om voedseleducatie in de praktijk te brengen. Zij vergroten de zichtbaarheid van JLE en versterken landelijke acties, bijvoorbeeld door:

- JLE-activiteiten via eigen communicatiekanalen te verspreiden
- materialen zoals zadenpakketten of leskisten uit te delen
- via JLE initiatieven van elders adopteren in het eigen aanbod
- locaties te bieden voor moestuincoaches, kooklessen of trainingen

De samenwerking wordt door beide partijen ervaren als waardevol en wederkerig. JLE ondersteunt NDE-centra met landelijke subsidies en impuls gelden, lesmateriaal, trainingen, regionale afstemming en gezamenlijke optredens richting gemeenten. Ook versterkt JLE de verbinding met “het witte domein” rond gezondheid, dan gaat het om partijen als Gezonde School en *JOGG*.

Succesfactoren

- een sterke regionale structuur of netwerk waarin NDE-organisaties en partners elkaar makkelijk vinden
- intrinsiek gemotiveerde professionals die voedseleducatie willen versterken
- personen met vaardigheden om de weg binnen gemeenten en partners te vinden
- afstemming en samenhang van aanbod, zodat acties elkaar versterken
- tijdige communicatie over projecten, zodat partners elkaars acties kunnen versterken

SAMENWERKING MET GEZONDE SCHOOL

De Gezonde School helpt scholen om structureel te werken aan een gezonde leer- en leefomgeving. Binnen dit programma kunnen scholen kiezen voor verschillende gezondheidsthema's, waaronder Voeding en Milieu & Natuur. Er liggen daarom veel kansen om voedsel-educatie, op een manier die past binnen de schoolbrede aanpak, verder te versterken.

Veel NDE-centra richten zich primair op het basisonderwijs en hebben daarbij traditioneel een rol als aanbieder van voedsel-educatie. Steeds meer NDE-organisaties ontwikkelen ook andere rollen richting het onderwijs, zoals aanjager en gesprekspartner. Daarbij gebruiken zij vaak de Whole School Approach. Het gaat hierbij niet alleen om wát geleerd wordt (curriculum), maar ook om hoe, waar, met wie, van wie en waartoe geleerd wordt. De adviseurs van Gezonde School hebben ook een brede focus: zij kijken naar de hele schoolomgeving, inclusief beleid, schoolcultuur en ouderbetrokkenheid. Hierdoor kunnen beide werelden goed op elkaar aansluiten en elkaar versterken. In

de praktijk bestaat de samenwerking nu vooral uit het doorgeven van informatie over subsidies en activiteiten richting scholen. Daarnaast biedt een groeiend aantal NDE-organisaties inmiddels een schooltuinprogramma aan dat onder de erkende interventie 'Modelinterventie Schooltuinieren' valt. Deze is door Vereniging GDO ontwikkeld in samenwerking met Beleef & Weet en WUR, en opgenomen in de Gezonde School-aanpak.

Vereniging GDO is sinds april 2025 kennispartner van Gezonde School voor het thema Milieu en Natuur. Binnen deze rol versterken we de verbinding tussen dit thema en het thema Voeding. Onderwerpen als schooltuinieren en eetbaar groen op het schoolplein laten zien hoe vanzelfsprekend die koppeling is: kinderen leren hoe voedsel groeit, ervaren de natuur en ontdekken hoe duurzaam en gezond eten samenhangen.

SAMENWERKING MET IVN

Lokale NDE-organisaties werken vaak samen met lokale IVN-afdelingen. Deze relaties bestaan al vele jaren en zijn wisselend van karakter. Daarnaast zijn er NDE-organisaties die gebruik maken

van provinciale of landelijke projecten die IVN organiseert, zoals rond groene schoolpleinen en voedselbosjes en rond de opleiding van moestuincoaches, die door IVN en VELT wordt verzorgd in opdracht van JLE. De landelijke samenwerking gaat onder andere via de [Alliantie Schooltuinen](#).

SAMENWERKING MET JOGG

De laatste jaren werken de NDE-centra ook regelmatig samen met JOGG, waar gezondheid en voedsel samenkomen. Voornamelijk op projectbasis en nog niet structureel. De komende jaren zijn er kansen deze samenwerkingen te versterken.

Gemeentelijke domeinen

NDE-centra zijn voor de uitvoering van taken sterk afhankelijk van gemeentelijke financiering. De samenwerking tussen NDE-centra en gemeenten rond voedseleducatie is ook volop in ontwikkeling.

Maar in veel gemeenten is voedsel-educatie nog geen vast onderdeel van beleid. Gemeenten zien niet altijd hoe voedseleducatie aansluit bij hun beleidsdoelen, ook op andere domeinen dan gezondheid, zoals circulaire economie, klimaat, biodiversiteit, burgerschap, armoede, welzijn en participatie. Voor NDE-organisaties kan het uitdagend zijn om dit op de agenda te krijgen.

Dat kan verschillende redenen hebben:

- Takenpakketten van ambtenaren sluiten niet altijd logisch aan: NDE-ambtenaren richten zich vaak op natuur, energie of circulariteit, terwijl collega's vanuit gezondheid of preventie NDE-organisaties nog niet automatisch als uitvoeringspartner benaderen. Daardoor valt voedseleducatie soms tussen wal en schip.
- De aanknopingspunten bij gemeenten zijn sterk afhankelijk van de lokale context, de beleidsdomeinen en vooral van de personen die daar werkzaam zijn.

In sommige gemeenten ligt de verbinding bij het domein groen, duurzaamheid of onderwijs, in andere gevallen is er aansluiting via gezondheid, jeugd. Soms wordt het thema meegenomen binnen specifieke programma's, zoals op biodiversiteit of recreatie. Er blijkt geen vanzelfsprekende beleidsmatige plek te zijn voor voedseleducatie (van grond tot grond), dit zorgt ervoor dat er sprake is van maatwerk per gemeente.

- Soms ontbreekt 'harde data' om de impact van voedseleducatie op gezondheid of welzijn overtuigend te onderbouwen.
- Veel NDE-centra missen tijd, positie of vaardigheden om de rol richting de gemeente goed en strategisch te kunnen pakken. Of op zoek te gaan naar andere mogelijkheden voor financiering. Vaak lukt het pas om energie te steken in het positioneren van inhoudelijke thema's en de visie daarop, wanneer er voor NDE-centra structurele financiering is en een duidelijke plek binnen het gemeentebeleid.

AANKNOPINGSPUNTEN

Ondanks deze uitdagingen zijn er volop mogelijkheden om voedseleducatie beter te verbinden met gemeentelijke beleidsdoelen. De motivatie bij NDE-professionals is hoog en gemeenten staan steeds vaker open voor integrale samenwerking. We zien mooie voorbeelden waarin het lukt. En gemeenten blijken vaak al gemakkelijker enthousiast te krijgen over concrete, behapbare projecten zoals moestuinieren of voedselbossen. Zeker als JLE en NDE-centra samen optrekken richting de gemeente, met een heldere rolverdeling, praktische ondersteuning en soms zelfs al deels geregelde financiering, zoals via moestuincoaches of een bestaande locatie. De Alliantie Schooltuinen werkt

bovendien actief aan lobby en handvatten om gemeenten te laten zien dat voedseleducatie bijdraagt aan hun kerntaken.

Recent hebben de Citydeal Gezonde en duurzame voedselomgeving en JOGG de uitgave [*Op weg naar een gezond, eerlijk en duurzaam voedselsysteem. Een praktische handreiking voor gemeenten*](#) gepubliceerd. Deze biedt aanknopingspunten voor de plek die educatie kan hebben bij gezond en duurzaam voedsel, en hoe een gezond en duurzaam voedselsysteem bijdraagt aan verschillende gemeentelijke beleidsdomeinen.

Vereniging GDO heeft binnen de Alliantie Schooltuinen voor gemeenten de uitgave [*Schooltuinieren in elke Nederlandse gemeente*](#) gemaakt. Daarin staat hoe een schoolmoestuin bijdraagt aan gemeentelijke doelen en krijgen gemeenten een stappenplan voor de start van een moestuin en wie daarbij nodig zijn.

Inspirerende voorbeelden

Van schooltuin tot voedselbos, van koken tot burgerschap: binnen het NDE-netwerk van Vereniging GDO zijn veel voorbeelden te vinden die laten zien hoe krachtig, breed en samenhangend voedseleducatie kan zijn. In dit voorbeeld een kleine selectie ter inspiratie!

VOEDSELVISIE – STAD & NATUUR ALMERE

Stad & Natuur Almere werkt aan een voedselvisie. Zij benaderen het thema vanuit de volledige voedselketen (van grond tot grond) en zetten daarmee in op een breed, samenhangend verhaal rondom voedselvraagstukken. In de voedselvisie wordt duidelijk hoe Stad & Natuur, samen met diverse partners, bijdraagt aan bewustwording rondom voedselproductie, consumptie, gezondheid en duurzaamheid. Ze brengen in kaart wie welke rol speelt, wat het voedseleducatieaanbod is, en op welke manier dit aanbod aansluit op de maatschappelijke opgaven rondom voedsel.

Een belangrijk onderdeel van deze visie is het zichtbaar maken van de samenhang tussen de verschillende activiteiten rondom voedsel bij Stad & Natuur Almere. Van eenvoudige leskisten voor in de klas tot langdurige programma's van twintig weken. Door de voedselvisie is het voor lokale partners, waaronder de gemeente en voor scholen, duidelijk wat Stad & Natuur Almere biedt op het thema voedseleducatie.

MOOI VOEDSEL NATUURLIJK – NATUURCENTRUM ARNHEM

In 5 lessen ervaren kinderen van verschillende Arnhemse basisscholen van alles over gezond voedsel: je eigen voedsel verbouwen, moestuinieren, delen, bereiden én natuurlijk opeten. Na een inleidende les op school gaan de kinderen bij Stadslandbouw Mooieweg en Stadstuin Kweekland met de handen in de aarde: ze bewerken het land, wieden onkruid en dragen zorg voor wat er gezaaid en gepoot is. Ze ontdekken niet alleen hoe groente en fruit groeit en hoe het smaakt, maar ook hoe mooi het is om het te delen. De oogst wordt namelijk wekelijks gedeeld met de Voedselbank. Onderdeel van het lesprogramma is natuurlijk ook een bezoek aan Voedselbank Arnhem, waar kinderen in gesprek gaan over armoede en waarom het fijn én nodig is om voedsel te delen. Ter afsluiting van het project wordt het mooie voedsel natuurlijk uitgebreid gevierd! Samen met een echte kok wordt er geoogst, gekookt en... gesmuld!

In dit project worden verschillende leergebieden en maatschappelijke thema's bij elkaar gebracht: voedsel, natuur, gezondheid, armoede, kansengelijkheid, burgerschap en samenwerken. Het laat zien hoeveel impact je kunt maken als lokale organisaties de handen ineenslaan. Leraren, ouders en leerlingen zijn enthousiast: kinderen leren niet alleen waar hun eten vandaan komt, maar ook wat verantwoordelijkheid, delen en zorg voor elkaar betekenen.

NB: Natuurcentrum Arnhem biedt dit programma nu niet meer aan vanwege organisatorische redenen.

Inspirerende voorbeelden

DUURZAME MASTERCHEF – MILIEUEDUCATIE DEN HAAG

Duurzame Masterchef is een kookwedstrijd voor middelbare scholen. De voorrondes van de wedstrijd vinden op school plaats. In twee lessen leren leerlingen wat duurzame voeding is en maken ze een duurzaam en lekker gerecht. Onder andere duurzaamheidslabels, seizoensproducten en het tegengaan van verspilling komen voorbij in de lessen. De kennis over duurzaam voedsel passen de leerlingen toe in het samenstellen en bereiden van hun eigen gerecht. De beste leerlingen van de deelnemende Haagse scholen strijden in een finale op locatie met elkaar om de titel "Duurzame Masterchef".

Duurzame Masterchef laat zien hoe je duurzaamheid écht tot leven brengt voor jongeren. Niet met droge theorie, maar door ze zélf aan de slag te laten gaan – met duurzame recepten, lokale ingrediënten en seizoensgebonden keuzes. Het programma maakt duurzaamheid begrijpelijk, leuk, lekker én relevant. De kracht zit in de samenwerking: met het onderwijs, met stichting The Waste to Success en met lokale ondernemers. Daarmee is het programma stevig verankerd in de praktijk en direct toepasbaar.

PLUK JE GELUK – DE HELDERSE VALLEI

In het lesprogramma 'Pluk je Geluk' gaan leerlingen, van het voortgezet of MBO onderwijs, de natuur in om brandnetels te verzamelen. Wat meestal als 'onkruid' wordt gezien, blijkt een verrassend waardevolle plant. Tijdens het programma van 90 minuten leren deelnemers niet alleen hoe je veilig kunt wildplukken, maar ook hoe je de brandnetels verwerkt in een leuk recept. Het programma laat zien hoe dichtbij voedsel eigenlijk kan zijn: gewoon in de eigen omgeving, tussen het groen waar je misschien dagelijks langsloopt. Door zelf te plukken, koken en proeven ervaren deelnemers de directe relatie tussen gezonde natuur en gezonde voeding. En omdat je samen op pad gaat, samen kookt en samen eet, ontstaat er een sterk sociaal en verbindend element. Pluk je Geluk brengt mensen letterlijk en figuurlijk dicht bij hun leefomgeving. Het opent ogen voor de rijkdom van de natuur en laat zien hoe je er respectvol mee om kunt gaan.

LESKIST MAIS EN WERELDBURGERSCHAP – NATUURHUB AMSTERDAM IN

samenwerking met **DE SMAAK TE PAKKEN**

Deze kist bevat een collectie van het kleinste reizende 'voedselmuseum' over de wereld achter voedsel, met mais in de hoofdrol. Onderweg komen actuele thema's langs zoals: identiteit, inburgering, beeldvorming, wederkerigheid, vriendschap, Europees koloniaal verleden en de huidige snackcultuur. De reis begint bij de oorspronkelijke volken van Peru en Mexico en eindigt in het Nederland van nu. Met proefjes, verhalen, geuren en smaken ontdekken kinderen stap voor stap de verborgen geschiedenis van een plant die ze meestal als popcorn kennen. Zo denken ze spelenderwijs na over hun eigen rol in de wereld én onze omgang met de aarde.

Voor scholen die verder willen is er de leerlijn *Heb jij de smaak te pakken?*, een leerlijn burgerschap langs de lijn van voeding voor groep 1 t/m 8.

Inspirerende voorbeelden

HAPPEN & STAPPEN – STICHTING DE ROLLEN

Gezond voedsel begint met nadenken over wat en hoe je kookt. Daarnaast is gezondheid natuurlijk ook welzijn en beweging. *Happen & Stappen* is een 'Jong Leren Eten'-project waarbij dit allemaal samenkomt.

VO-leerlingen van het vak Voeding & Beweging gaan de verbinding aan met de schoolomgeving. Door bewegingsactiviteiten te organiseren en maaltijden te koken (én samen op te eten) komen ze in contact met buurtbewoners en lokale ondernemers. Ook familie is welkom, zodat de ouders kunnen ervaren welke mooie prestaties hun kinderen neerzetten.

Leerlingen werken aan vaardigheden zoals eigenaarschap nemen, samenwerken, communicatie met partners binnen én buiten school, het organiseren van een bewegingsactiviteit aangepast aan de doelgroep en het voorbereiden, klaar-maken en opdienen van een maaltijd. Ze leren dit binnen een levensechte context waarbij hun opdrachtgever niet de docent is, maar een extern persoon. Waarbij degenen voor wie ze het doen niet hun docent of klasgenoten zijn, maar anderen. Daarmee gaan we voor leerlingen die na afloop met trots terugkijken op hun groei en hun impact in de buurt.

De Rollen heeft Het Graaf Huyn College in Geleen en Vivantes ouderenzorg locatie Bunderhof met elkaar in contact gebracht. De kader-3 leerlingen hebben in twee middagen voor de senioren gekookt, stoelyoga met hen gedaan en vooral ook veel met de ouderen gekletst. Koken voor een ander en nadenken over gezondheid en beweging. Happen & Stappen werkt hiermee aan brede ontwikkeldoelen, ook op sociaal vlak en burgerschap, en verbindt voeding met beweging.

Inspirerende voorbeelden

MISS PUMPKIN – DE KLYSTER

Miss Pumpkin is door NME-Centrum De Klyster ontwikkeld in het kader van Rijksprogramma *Jong Leren Eten* en de Gezonde School. Leerkrachten die deelnemen aan het programma gaan samen met de leerlingen zorgen voor het zaaien en kweken van de pompoenplantjes. Mr en Miss Pumpkin komen op school om gastlessen te geven, in de moestuin te werken en soep en muffins te maken met de leerlingen. Verschillende schoolvakken werden 'opgehangen' aan de pompoen, zoals Engels, moestuinieren, gym en muziek. Zo ontwikkelden de sportcoaches een pompoencircuit, en gaven deze buiten op het schoolplein. Miss Pumpkin behandelt de hele voedselketen; Als de kinderen terugkomen van hun schoolvakantie in september is het bijna tijd om de pompoenen te oogsten. Rond het oogsten is vervolgens een hele wedstrijd georganiseerd en de zwaarste pompoen wint een prijs! Op Wereldvoedseldag in oktober krijgen de leerlingen vervolgens een kookles om van hun pompoen een heerlijke soep te maken. Tot slot worden zaden gedroogd en wordt de moestuin winterklaar gemaakt en het loof van de pompoen gecomposteerd. Zo is het cirkeltje weer rond.

VOEDSELBOSLEERLIJN VOOR HET BASISONDERWIJS: 'EETBARE BOSSEN' – GROENE WEELDE

Het voedselbos is een inspirerende plek waar kinderen van dichtbij ontdekken hoe voedsel groeit en wat daarvoor nodig is. Voedselbossen zijn daarnaast een waardevolle aanvulling op de gangbare landbouw. Ze dragen bij aan biodiversiteit, een gezonde bodem en duurzame voedselproductie.

De Voedselbosleerlijn bestaat uit twaalf lessen, verdeeld over vier blokken voor de groepen 1-2, 3-4, 5-6 en 7-8. De lessen sluiten aan bij de kerndoelen, de Sustainable Development Goals (SDG's) en de 21e-eeuwse vaardigheden. Tijdens de buitenlessen werken leerlingen in kleine groepjes aan onderzoeksopdrachten en kookactiviteiten. Zo is er volop ruimte voor persoonlijke aandacht en echte natuurbeleving.

Het doel van de leerlijn is om bij leerlingen de houding ten opzichte van natuur in zijn geheel, en specifiek als voedselproducerend systeem, op een positieve manier te beïnvloeden. Er wordt een brug geslagen tussen een eigentijdse, educatieve variant voor het zelf voedsel kweken (op school) aan de ene kant, en de transitie die in de landbouw gaande is aan de andere kant. Het voedselbos als aanvulling op het voedsel kweken in de moestuin én als alternatief voor monocultuur in de landbouw.

De kracht van voedseleducatie

Wat maakt voedseleducatie door NDE-organisaties zo sterk?
Dat zie hier in 7 punten terug.

1 LEREN IN DE ECHTE WERELD

Wat NDE-organisaties uniek maakt, is dat zij kinderen letterlijk de natuur in brengen. In schooltuinen, voedselbossen en op stadsboerderijen leren kinderen met hun eigen zintuigen. Ze ruiken, voelen, zien en proeven, en begrijpen zo beter waar voedsel vandaan komt. Dat directe contact maakt leren betekenisvol.

2 LEREN MET HOOFD, HART EN HANDEN

Voedseleducatie via NDE is ervaringsgericht. Kinderen doen, denken en voelen tegelijk. Ze leren hoe de natuur werkt, en hoe voedsel geproduceerd wordt. Maar ook hoe hun keuzes invloed hebben op hun omgeving, op de natuur en hun voedsel, en daarmee op henzelf.

3 DE HELE VOEDSELKETEN KOMT AAN BOD: VAN ZAAIEN TOT ETEN, VAN AFVAL TOT COMPOST

De voorbeelden belichten de voedselketen in de volle breedte: kinderen leren waar voedsel vandaan komt, wat daarvoor nodig is en wat de impact is van voedselkeuzes, zowel op het individu als op de samenleving en de rest van de natuur. Zo draagt voedseleducatie bij aan systeemdenken en bewust consumentengedrag.

4 BREDE ONTWIKKELING, RIJKE LEEROMGEVING

NDE-centra bieden een rijke leeromgeving waarin kinderen zich breed ontwikkelen. Buiten leren, in de tuin, op de boerderij of in het voedselbos, spreekt niet alleen kennis aan, maar ook sociale, motorische en praktische vaardigheden. Kinderen ervaren dat ze zelf iets kunnen laten groeien, verzorgen en delen. Dat versterkt hun nieuwsgierigheid, zelfvertrouwen en gevoel van verantwoordelijkheid.

5 VERBINDING TUSSEN NATUUR, GEZONDHEID EN DUURZAAMHEID

NDE-centra brengen met voedseleducatie natuur en gezondheid bij elkaar. Ze laten zien dat gezonde voeding, biodiversiteit, klimaat, leefomgeving en je eigen gezondheid onlosmakelijk met elkaar verbonden zijn. ‘

6 LOKALE KRACHT EN SAMENWERKING

De meeste NDE-centra zijn lokaal stevig geworteld. Ze kennen scholen, gemeenten en partners in hun omgeving en kunnen daardoor snel schakelen. Veel centra spelen een verbindende rol tussen onderwijs, welzijn, gezondheid en duurzaamheid.

7 KOPPELING AAN MAATSCHAPPELIJKE OPGAVEN

De praktijkvoorbeelden laten zien dat voedseleducatie ook andere maatschappelijke doelen dient. Denk aan armoedebestrijding, welzijn, burgerschap en inclusie. Door voedseleducatie te koppelen aan deze thema's, krijgt het betekenis in de samenleving als geheel.

Kansen voor versterking

Er gebeurt al veel moois op het gebied van voedseleducatie. Tegelijkertijd is er de ruimte om verder te groeien. Want juist nu is het van belang dat iedereen leert om gezonde en duurzame voedselkeuzes te maken.

Vereniging GDO en JLE zetten zich daarom in voor het versterken van voedseleducatie in het NDE-netwerk, om dit te bereiken voor huidige en toekomstige generaties. Doe je mee?

1 Ontwikkel een visie op voedsel educatie, en draag deze uit

Formuleer een duidelijke visie op voedseleducatie en verbind die aan je bestaande thema's. Laat bijvoorbeeld zien dat voedsel natuur is, net als wij, en hoe verweven voedselproductie en -consumptie zijn met andere thema's, zoals biodiversiteit en circulariteit. Door deze samenhang te benadrukken, positioneer je voedseleducatie als vanzelfsprekend onderdeel van je werk. Bovendien helpt een heldere visie ook om de gemeente en andere lokale partners sneller mee te krijgen. Zij zien wat je biedt, waar je voor staat en hoe voedseleducatie bijdraagt aan hun eigen doelen.

2 Zet in op kwaliteit en continuïteit van voedseleducatie

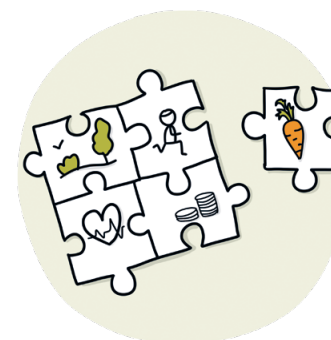
Veel centra werken, logischerwijs, projectmatig. Kinderen profiteren het meest van vaste, doorlopende ondersteuning tijdens hun schooltijd. Zet je daarom in voor structurele financiering van het thema en duurzame samenwerking met scholen, partners en de gemeente. Door continuïteit te organiseren in de

ondersteuning krijgen alle kinderen gelijke kansen om te leren over voedsel, natuur en gezondheid. Maak je daarom hard voor een stevige basis: structurele middelen, duidelijke afspraken en aandacht voor kwaliteit en borging van wat je biedt.

3 Verbind je werk zichtbaar aan gemeentelijke doelen

Help gemeenten door jouw werk te verbinden aan hun prioriteiten, zoals kansengelijkheid, brede ontwikkeling van kinderen, gezonde leefomgeving of circulaire economie. Maak daarom zichtbaar wat je doet: gebruik cijfers, verhalen en beelden om je impact te laten zien. Bijvoorbeeld via nieuwsbrieven of de lokale media. Zoek actief aansluiting bij gemeentelijke programma's waar voedseleducatie aan kan bijdragen. En vier projectmomenten samen met scholen, waarbij je wethouders en raadsleden uitnodigt om het resultaat te ervaren.

Het is van belang dat iedereen leert om gezonde en duurzame voedselkeuzes te maken

4 Versterk je rol richting de school

Voedseleducatie werkt het beste wanneer het is ingebed in het hele schoolsysteem, van curriculum tot schoolplein en visie. Steeds meer NDE-centra werken daarom niet alleen als aanbieder, maar ook als makelaar, aanjager of gesprekspartner. Welke rol past, verschilt per centrum. Begin met het onderzoeken waar kansen liggen in de relatie met scholen en hoe je hen als partner kan ondersteunen bij voedseleducatie. Investeer in kennis over het onderwijs en benut de ondersteuning vanuit Vereniging GDO op het gebied van rolontwikkeling.

5 Werk regionaal samen

Door samen te werken met andere NDE-organisaties uit de regio, kun je inspiratie, kennis en materialen delen, gezamenlijk projecten opzetten en elkaar versterken richting gemeenten en onderwijs. Benut regionale netwerken die er al zijn of zet bijvoorbeeld een laagdrempelig themanetwerk op. Betrek daarbij ook andere regionale partners die zich bezig houden met voedseleducatie.

6 Versterk de relatie met JLE, Gezonde School, JOGG, IVN en andere partners rond voedseleducatie

Zoek samenwerking en benut elkaars kracht. Gezonde School biedt een ingang bij scholen; maak gebruik van Vereniging GDO als kennispartner op het thema milieu & natuur. JLE heeft landelijke verbinding en expertise, en NDE-organisaties brengen praktijk en beleving. JOGG heeft een sterke gemeentelijk verankering op het gebied van jongeren en gezondheid. IVN biedt mooie programma's rond natuur en voedsel, en heeft vaak goede provinciale ingangen. Door de krachten te bundelen ontstaat een stevig netwerk dat scholen kan ondersteunen met inspirerend en ervaringsgerichte voedseleducatie.

Samen verder

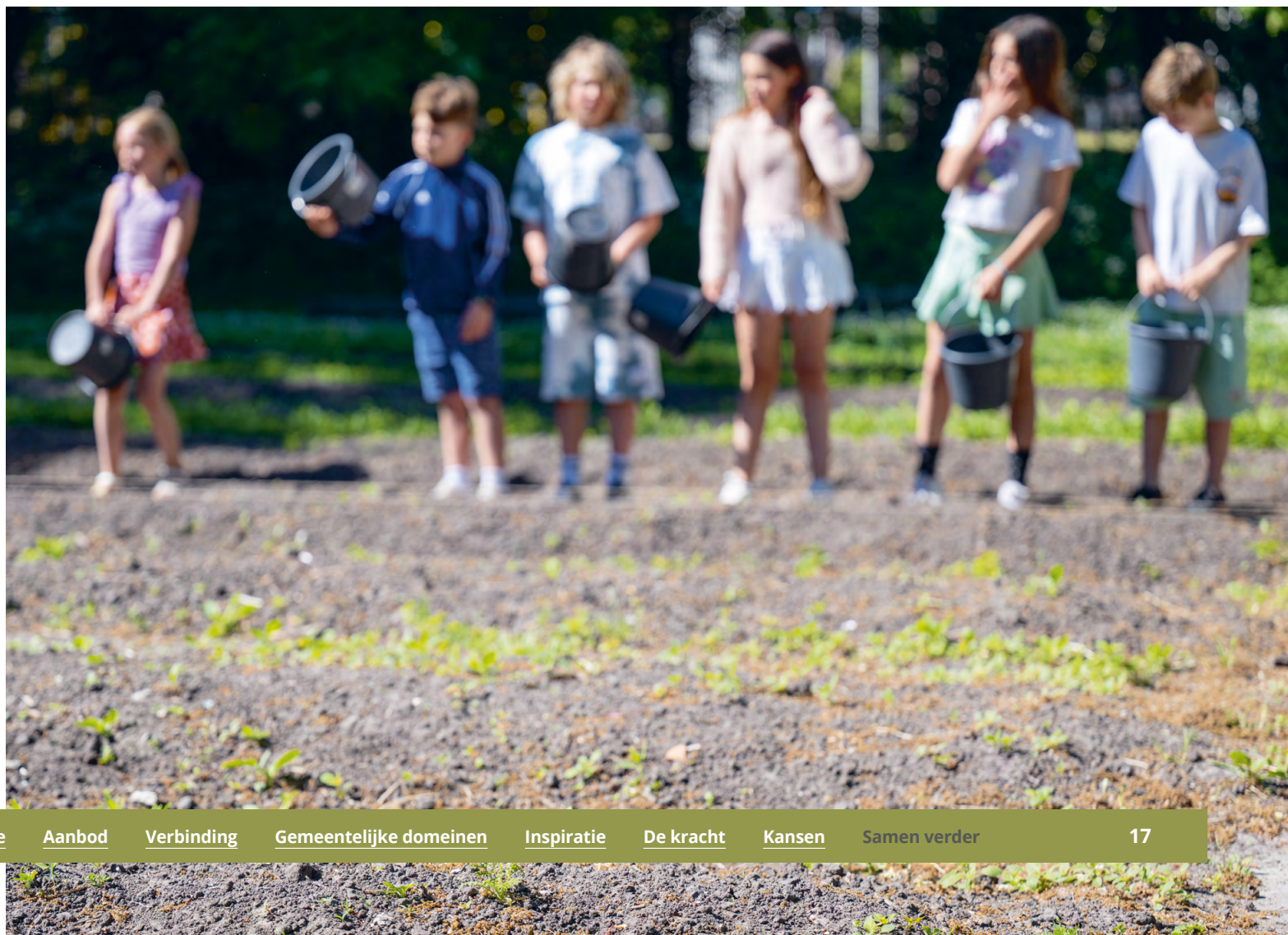
Vereniging GDO en JLE blijven de komende jaren samenwerken aan het versterken van voedseleducatie in Nederland. Dat doen we bijvoorbeeld door kennis te delen.

Door kennis te delen, goede voorbeelden te verzamelen en de samenwerking tussen NDE, gemeenten en partners verder te verstevigen blijven Vereniging GDO en JLE de komende jaren samenwerken aan het versterken van voedseleducatie in Nederland.

Elke NDE-organisatie speelt hierin een eigen rol. Wanneer we laten zien wat er lokaal gebeurt, elkaar weten te vinden en duidelijk maken wat voedseleducatie in de praktijk betekent, ontstaat er een stevige basis om voedseleducatie in heel Nederland verder te versterken.

Deel daarom wat er bij jullie gebeurt. Jouw voorbeelden, ideeën en vragen helpen het netwerk vooruit. Maak gebruik van de ontmoetingen die Vereniging GDO biedt en laat zien hoe voedseleducatie bij jullie vorm krijgt. Samen laten we voedseleducatie groeien!

Vereniging GDO
Australiëlaan 11 b
3526 AB Utrecht

www.vereniginggdo.nl
info@vereniginggdo.nl

Follow us on LinkedIn

